

Mål C-718/22

Begäran om förhandsavgörande

Datum för ingivande:

23 november 2022

Domstol som begär förhandsavgörande:

Landgericht Erfurt (Tyskland)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

14 oktober 2022

Kärande:

HK

Svarande:

Debeka Lebensversicherungsverein aG

Beslut

att begära förhandsavgörande från

Europeiska unionens domstol

I målet mellan HK, kärande, [utelämnas] och Debeka Lebensversicherungsverein a. G., [utelämnas], svarande, [utelämnas] har åttonde tvistemålsavdelningen vid Landgericht Erfurt [utelämnas] den 14 oktober 2022 beslutat följande:

- I. Målet vilandeförklaras.
- II. Följande frågor rörande tolkningen av unionsrätten hänskjuts till Europeiska unionens domstol enligt artikel 267 FEUF:

1. Utgör unionsrätten, särskilt artikel 31 i tredje livförsäkringsdirektivet och artikel 15.1 i andra livförsäkringsdirektivet, i förekommande fall jämförda med artikel 38 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, hinder för en nationell bestämmelse enligt vilken fullständig konsumentinformation tillhandahålls först tillsammans med försäkringsbrevet, efter det att konsumenten begärt detta, (den så kallade

försäkringsbrevmodellen)? Om frågan besvaras jakande: Innebär denna omständighet i sig att konsumenten har ångerrätt, det vill säga en rätt att frånträda försäkringsavtalet? Är det möjligt att mot en sådan ångerrätt invända att konsumenten förverkat sin ångerrätt eller att konsumenten missbrukar sina rättigheter?

2. Innebär den omständigheten att en försäkringsgivare inte har informerat konsumenten om eller har lämnat felaktig information om hans eller hennes ångerrätt att försäkringsgivaren inte kan åberopa förverkande eller rättsmissbruk för att bestrida de rättigheter som konsumenten får till följd av detta, särskilt ångerrätten?

3. Innebär den omständigheten att en försäkringsgivare inte har lämnat konsumenten någon konsumentinformation eller endast har lämnat konsumenten ofullständig eller felaktig konsumentinformation, att försäkringsgivaren inte kan åberopa förverkande eller rättsmissbruk för att bestrida de rättigheter som konsumenten får till följd av detta, särskilt ångerrätten?

4. Utgör unionsrätten, särskilt artikel 15.1 i andra livförsäkringsdirektivet, artikel 31 i tredje livförsäkringsdirektivet och artikel 35.1 i direktiv 2002/83, i förekommande fall jämförda med artikel 38 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, hinder för en nationell bestämmelse eller rättspraxis enligt vilken försäkringstagaren – efter att legitimt ha utövat sin ångerrätt – åläggs åberops- och bevisbördan avseende beräkningen av den nytta som försäkringsgivaren själv har dragit? Om en sådan fördelning av åberops- och bevisbördan är tillåten, krävs det då enligt unionsrätten, i synnerhet enligt effektivitetsprincipen, att försäkringstagaren i gengäld har rätt att begära upplysningar av försäkringsgivaren eller begära att försäkringsgivaren på annat sätt ska underlätta för försäkringstagaren att göra gällande sina krav?

A. Omständigheterna i det nationella målet

Parterna – en försäkringstagare och en försäkringsgivare – tvistar om huruvida en försäkring som tecknats enligt den så kallade försäkringsbrevmodellen (*Policenmodell*) ska få frånträdas i dess helhet.

Käranden, HK, ingick år 1996 en kapitalbildande livförsäkring med svaranden, Debeka Lebensversicherungsverein aG (nedan kallad Debeka). Inbetalningarna av avgifterna samt försäkringen skulle upphöra till den 1 november 2024. Därvid erhöll HK – såsom var vedertaget enligt försäkringsbrevmodellen – försäkringsvillkoren samt konsumentinformationen först tillsammans med försäkringsbrevet.

År 2020 väckte HK talan mot detta försäkringsavtal, respektive mot att det hade upprättats enligt 5a § Versicherungsvertragsgesetz (försäkringsavtalslagen, nedan

kallad VVG) i dess tidigare lydelse. HK har gjort gällande att försäkringsbrevmodellen strider mot unionsrätten och att han således har en ”evig ångerrätt”. Vidare har han åberopat att informationen om ångerrätten var felaktig i formellt hänseende. Dessutom stöder han sitt utövande av ångerrätten på att nödvändig konsumentinformation saknades eller var ofullständig.

HK yrkar – på grund av obehörig vinst för försäkringsgivaren – återbetalning av de premier som betalats under mellantiden och betalning av den vinst som försäkringsgivaren erhållit och genererat genom nyttjandet av försäkringspremierna.

HK yrkar inledningsvis att det ska fastställas att han effektivt har utövat sin ångerrätt med avseende på upprättandet av försäkringsavtalet. För beräkning av ersättningen för nyttjandet kräver HK detaljerade upplysningar från Debeka, till exempel om fördelningen på enskilda komponenter av de premier han betalat, såsom administrativa kostnader, anskaffningskostnader, riskkostnader och sparbelopp som investerats för honom samt om den konkreta användningen av premierna.

Debeka utgår från att såväl information om ångerrätten som all väsentlig konsumentinformation lämnats. Debeka avvisar alla krav på upplysningar som HK har gjort gällande. I övrigt åberopar försäkringsgivaren förverkande eller missbruk av rättigheter i den mening som avses i 242 § i Bürgerliches Gesetzbuch (den tyska civillagen, nedan kallad BGB). Avtalet har enligt Debeka genomförts utan anmärkningar i 24 år. Parterna tvistar om huruvida aktuell praxis från Europeiska unionens domstol avseende förverkande och missbruk av rättigheter kan tillämpas på försäkringslagstiftningens område vid uppsägning av konsumentkrediter.

B. Tillämpliga bestämmelser

De bestämmelser i tysk lagstiftning som är relevanta för att avgöra målet och som gällde vid tidpunkten för avtalets ingående har följande lydelse:

5a § Gesetz über den Versicherungsvertrag (lagen om försäkringsavtal, nedan kallad VVG) i dess tidigare lydelse

1) Om försäkringsgivaren inte vid ansökan om att teckna försäkringen har tillställt försäkringstagaren försäkringsvillkoren eller konsumentinformation enligt 10a § i lagen om kontroll av försäkringsbolag och deras verksamhet (Versicherungsaufsichtsgesetz), så anses avtalet ha ingåtts på grundval av försäkringsbrevet, försäkringsvillkoren och den ytterligare konsumentinformation som är avgörande för avtalsinnehållet om försäkringstagaren inte skriftligen frånträder avtalet inom fjorton dagar från det att handlingarna har tillställts vederbörande ...

2) Fristen börjar löpa först när försäkringstagaren har erhållit försäkringsbrevet och handlingarna i fullständig form enligt första stycket och försäkringstagaren vid översändandet av försäkringsbrevet skriftligt, genom en tydligt utformad handling har erhållit information om hävningsrätten, uppgift om när fristen börjar löpa och dess löptid. Det ankommer på försäkringsgivaren att bevisa att försäkringstagaren har erhållit handlingarna. Fristen anses ha iakttagits om åberopandet av ångerrätten avsänts före utgången av fristen. Ångerrätten upphör dock att gälla, oaktat vad som föreskrivs i första meningen, ett år efter det att den första premien har betalats.

242 § Bürgerliches Gesetzbuch (civillagen, nedan kallad BGB)

Gäldenären är skyldig att tillhandahålla prestationen på det sätt som principen om tro och heder kräver med beaktande av handelsbruk.

D. Tolkningsfrågornas relevans

Det centrala problemet i det aktuella målet rör gränserna för utövande av konsumenträttigheter på försäkringsrättens område. Inledningsvis avser prövningen den så kallade försäkringsbrevmodellen och följderna av att den eventuellt strider mot unionsrätten. Om en ångerrätt följer av denna modell uppkommer frågan huruvida principerna för förverkande och rättsmissbruk kan åberopas till nackdel för konsumenten (tolkningsfråga 1). Det ska dessutom klargöras huruvida en försäkringsgivare i vart fall kan åberopa förverkande eller rättsmissbruk när informationen om ångerrätten var bristfällig eller nödvändig konsumentinformation saknades och detta i princip medför en ångerrätt (tolkningsfrågorna 2 och 3). Slutligen begärs vägledning huruvida en försäkringstagare som efter ett framgångsrikt utövande av ångerrätten när denne gör gällande sina krav har rätt att begära upplysningar eller begära att försäkringsgivaren på annat sätt ska underlätta för försäkringstagaren (tolkningsfråga 4).

I den mån parterna tvistar om huruvida informationen om ångerrätt uppfyllde bestämmelserna vad gäller form och innehåll eller huruvida all nödvändig konsumentinformation hade lämnats är dessa specifika frågor inte föremål för begäran om förhandsavgörande från EU-domstolen. Dessa frågor avser nämligen i första hand inte problem som rör tolkningen ("interpretation") utan i stället om den rena tillämpningen ("application") som åligger de nationella domstolarna i deras roll som unionsdomstolar. I detta avseende finns redan vägledande rättspraxis från EU-domstolen och Bundesgerichtshof, vilket innebär att dessa frågor kan klargöras av de nationella domstolarna (se bland annat EU-domstolen, dom av den 19 december 2019, C-355/18–C-357/18 och C-479/18, EU:C:2019:1123; se vidare förslag till avgörande av generaladvokaten Bobek av den 2 september 2021, C-143/20 och C-213/20, EU:C:2021:687, samt EU-domstolens dom i detta mål av den 24 februari 2022, EU:C:2022:118).

1. Den första tolkningsfrågan

Den så kallade försäkringsbrevmodellen ansågs i Tyskland vara laglig från 1994 till slutet av 2007 enligt den då gällande VVG. Var tillvägagångssättet enligt nämnda modell även tillåtet enligt unionsrätten? Om svaret på denna fråga är nekande, innebär det i sig att konsumenten har en ångerrätt, det vill säga en rätt att frånträda avtalet i sin helhet? Kan principen om tro och heder medföra att en sådan rätt för konsumenten förverkas? Alla ovannämnda frågor och överväganden är avgörande för utgången i målet. Om HR till följd av att försäkringsbrevmodellen strider mot unionsrätten har en obegränsad ångerrätt som inte är förverkad ska hans talan vinna bifall. Nedan följer en detaljerad redogörelse.

Enligt 5a § VVG i dess tidigare lydelse var det möjligt att ingå försäkringsavtal med konsumenter enligt försäkringsbrevmodellen (se, i detta avseende, förslag till avgörande av generaladvokaten Sharpston av den 11 juli 2013, C-209/12, EU:C:2013:472, punkt 28). Denna modell kännetecknades av att kunden först lämnade en ansökan om att teckna försäkringen, varpå försäkringsgivaren antog detta anbud genom att tillställa försäkringsbrevet. Den föreskrivna konsumentinformationen erhöll kunden i regel först tillsammans med försäkringsbrevet, det vill säga inte redan vid tidpunkten för ansökan. Försäkringstagaren hade emellertid en frist på 14 dagar för att utöva sin ångerrätt. För livförsäkringar var denna frist 30 dagar. Fristen började löpa först när försäkringstagaren hade erhållit försäkringshandlingarna i fullständig form och vid översändandet av försäkringsbrevet skriftligt ”genom en tydligt utformad handling” hade erhållit information om ångerrätten, uppgift om när fristen börjar löpa och dess löptid. Oaktat detta upphörde ångerrätten dock att gälla ett år efter det att den första premien betalats enligt 5a § stycke 2 fjärde meningen VVG i dess tidigare lydelse.

Bundesgerichtshof fann i en prejudicerande dom från 2014 att det är *acte clair* att denna modell är förenlig med unionsrätten (Bundesgerichtshof, dom av den 16 juli 2014 – IV ZR 73/13, punkt 16 och följande punkter). Både Europeiska kommissionen och generaladvokaten Sharpston uttryckte dock allvarliga tvivel i detta avseende (se förslag till avgörande av generaladvokaten Sharpston av den 11 juli 2013, C-209/12, EU:C:2013:472, punkt 57 och följande punkter). Den hänskjutande domstolen ansluter sig till dessa tvivel av följande skäl:

Direktiven om livförsäkring ska säkerställa en hög nivå av konsumentskydd som är jämförbar i hela Europa i enlighet med artiklarna 12 och 169 FEUF samt artikel 38 i stadgan. Skyddssystemet som föreskrivs enligt de i det aktuella målet tillämpliga direktiven – direktiv 90/619/EEG och direktiv 92/96/EEG – grundas på tanken att konsumenten befinner sig i en underlägsen och asymmetrisk ställning i förhållande till försäkringsbolaget i fråga om såväl förhandlingsförmåga som informationsnivå. Genom en förteckning över vilken information som ska lämnas och formella krav ska konsumenterna ges möjlighet att självständigt, rationellt och på grundval av en jämförelse av olika alternativ

fatta beslut om ”huruvida” och ”på vilka villkor” de ingår ett livförsäkringsavtal i rimlig tid innan avtalets ingående. Detta har EU-domstolen framhållit i sin dom av den 24 februari 2022 (EU-domstolen, dom av den 24 februari 2022 – C-143/20 och C-213/20, EU:C:2022:118, punkt 109 och följande punkter). Syftet med den informationsplikt som föreskrivs enligt direktiven är att säkerställa transparens, vilket dock inte uppnås om informationen först kommer försäkringstagaren tillhanda efter att denne lämnat ett anbud om att ingå avtal och därmed efter att denne valt en viss försäkringsgivare och ett visst avtal. Försäkringstagaren har inte möjlighet att i förväg jämföra olika försäkringsbolag och deras anbud. Dessutom bär försäkringstagaren bördan som utövandet av ångerrätten innebär, nämligen att denne måste handla inom en kort tidsfrist för att förhindra att avtalet ingås. Det följer av ovanstående överväganden att försäkringsbrevmodellen undergräver ett effektivt skydd för konsumenterna.

EU-domstolen har visserligen uttalat sig om ett särskilt problem i samband med försäkringsbrevmodellen, nämligen tidsfristen på ett år enligt 5a § stycke 2 fjärde meningen VVG i dess tidigare lydelse. I detta sammanhang slog EU-domstolen fast att nämnda bestämmelse strider mot unionsrätten, men uttalade sig däremot inte i frågan huruvida den tyska modellen i sig är tillåten (EU-domstolen, dom av den 19 december 2013, C-209/12, EU:C:2013:864). Om EU-domstolen finner att försäkringsbrevmodellen är oförenlig med unionsrätten uppkommer en ytterligare fråga som är avgörande för utgången i målet, nämligen huruvida den omständigheten i sig innebär att konsumenten har en ångerrätt och således rätt att häva avtalet i sin helhet. Frågan är följaktligen om en sådan rätt föreligger även om informationen om ångerrätten var korrekt och konsumentinformationen var fullständig och felfri?

Om EU-domstolen besvarar denna fråga jakande är det nödvändigt att pröva ett ytterligare centralt argument som framhållits i tysk rättspraxis. Bundesgerichtshof har nämligen i sin fasta rättspraxis intagit ståndpunkten att en försäkringstagare som mottar försäkringsvillkoren, den föreskrivna konsumentinformationen och korrekt information om ångerrätten i enlighet med 5a § VVG i dess tidigare lydelse tillsammans med försäkringsbrevet, enligt principen om tro och heder – på grund av sitt motstridiga agerande – inte har rätt att åberopa att försäkringsavtalet är ogiltigt enligt unionsrätten efter att avtalet genomförts under många år (Bundesgerichtshof, dom av den 20 maj 2020 – IV ZR 234/19, DE:BGH:2020:200520UIVZR234.19.0, punkt 17; i principiellt hänseende, se Bundesgerichtshof, dom av den 16 juli 2014 – IV ZR 73/13, punkt 32 och följande punkter). Bundesgerichtshof anser uppenbarligen att det är tillräckligt att försäkringstagarens handlande är objektivt motsägelsefullt: Försäkringstagaren ges en ångerfrist som denne även informeras om, men låter fristen löpa ut efter avtalets ingående och betalar även regelbundet de avtalade försäkringspremierna. Försäkringstagarens handlande grundas på dennes eget intresse och denne fortsätter handla på samma sätt under lång tid. Om försäkringstagaren senare gör gällande att ett avtal aldrig förelåg och kräver återbetalning av erlagda försäkringspremier av försäkringsbolaget, som hade en berättigad förväntning att avtal föreligger, innebär det att försäkringstagarens handlande är motsägelsefullt.

Det krävs varken oärliga avsikter eller försummelse på försäkringstagarens sida för att det ska vara möjligt att göra gällande en invändning om missbruk av en rättighet. Det räcker att rättsinnehavarens beteende har väckt en berättigad förväntning hos den andra parten om att en viss faktisk eller rättslig omständighet består, och att denna förväntning är tydlig för rättsinnehavaren.

Mot bakgrund av unionsrätten och relevant rättspraxis från EU-domstolen – som är tvingande och har företräde framför nationell rätt – framstår emellertid Bundesgerichtshofs användning av begreppet tro och heder i 242 § BGB som problematisk. En invändning om missbruk av rättighet är således underkastad snäva begränsningar, och den måste vara särskilt berättigad. Enligt EU-domstolens fasta praxis krävs i regel även att det föreligger en subjektiv faktor för att rättsmissbruk ska föreligga (EU-domstolen, dom av den 26 februari 2019 – C-115/16 m.fl., EU:C:2019:134, punkterna 98 och 102; se även Bundesgerichtshofs begäran om förhandsavgörande av den 29 mars 2022 – VI ZR 1352/20, respektive C-307/22, punkt 20). Konsumenten måste således känna till sina rättigheter, vilket dock inte var fallet i förevarande mål. I konsumentskyddets intresse ska konsumentens rättigheter inte begränsas (se EU-domstolen, dom av den 9 september 2021 – C-33/20, C-155/20 och C-187/20, EU:C:2021:736).

För denna konsumentvänliga uppfattning talar även artikel 38 i stadgan som i vart fall har en principiell verkan i det aktuella målet. I artikel 38 i stadgan stadfästs principen att unionens politik ska trygga en hög nivå i fråga om konsumentskydd. Principen innebär en skyldighet till förbättring av konsumentskyddet. Stadgan om de grundläggande rättigheterna är tillämplig i egenskap av *supreme law of the land* och *living instrument*, vilket innebär att den är bindande och ålägger skyldigheter på Europeiska unionen och medlemsstaterna (artikel 51.1 i stadgan). Är unionsrätten tillämplig – i förevarande mål den europeiska försäkringsrätten – innebär detta att de grundläggande rättigheter som garanteras i stadgan är tillämpliga (EU-domstolen, dom av den 26 februari 2013 – C-617/10, EU:C:2013:105, punkt 21).

2. Den andra och den tredje frågan

Om den omständigheten att information inte lämnats eller varit felaktig, eller sådan konsumentinformation inte lämnats som är nödvändig enligt unionsrätten, innebär att försäkringstagaren har rätt att säga upp avtalet, åberopar försäkringsgivare och domstolar i Tyskland i många fall aspekterna förverkande och missbruk av rättighet för att avslå hävning eller skadeståndskrav på grund av felaktig information [utelämnas] [hänvisning till doktrin]. Se även Verfassungsgerichtshof Rheinland-Pfalz, beslut av den 22 juli 2022 – VGH B 70/21, DE:VERFGRP:2022:0722.VGH.B70.21.00).

Bundesgerichtshof har ansett att det inte är tillåtet att utöva ångerrätten – trots att information om ångerrätten inte lämnats, eller i de flesta fall att endast felaktig information lämnats – om det finns särskilt allvarliga omständigheter i det

enskilda fallet som talar mot detta (se Bundesgerichtshof, beslut av den 8 september 2021 – IV ZR 133/20, DE:BGH:2021:080921BIVZR133.20.0, punkt 17, se även Bundesgerichtshof, dom av den 10 februari 2021 – IV ZR 32/20, DE:BGH:2021:100221UIVZR32.20.0, punkterna 17 och 18). Detsamma gäller om konsumentinformation inte lämnats eller denna information är bristfällig. Underinstanserna är ganska generösa när det gäller att fastställa det föreligger ett sådant undantagsfall.

Även i sådana fall anser Bundesgerichtshof att det är tillräckligt att försäkringstagarens handlande är motsägelsefullt i objektivet hänseende. Detta motsägs av de synpunkter som framförts. I synnerhet torde de grundläggande uttalandena i aktuell praxis från EU-domstolen beträffande förverkande och missbruk av rättighet vid uppsägning av konsumentkrediter vara tillämpliga på försäkringslagstiftningens område (se, i detalj, EU-domstolens dom av den 9 september 2021, C-33/20, C-155/20 och C-187/20, EU:C:2021:736). EU-domstolen har slagit fast att en långivare inte får göra gällande förverkande när en konsument utövar ångerrätten, om en uppgift som är bindande enligt direktivet i fråga inte återfinns i låneavtalet och inte heller har meddelats i vederbörlig ordning i efterhand, oberoende av om konsumenten känt till sin ångerrätt och inte varit ansvarig för denna okunnighet. Detsamma gäller för att åberopa en invändning om att konsumenten missbrukat sin ångerrätt. Det finns inga övertygande skäl till att denna rättspraxis inte skulle gälla även på försäkringslagstiftningens område (se Verfassungsgerichtshof Rheinland-Pfalz, beslut av den 22 juli 2022 – VGH B 70/21, DE:VERFGRP:2022:0722.VGH.B70.21.00, punkt 75).

3. Den fjärde tolkningsfrågan

Dessutom uppkommer frågan huruvida och i vilken utsträckning de nationella bestämmelserna eller rättspraxis – *Law in Books* och *Law in Action* – får hindra försäkringstagaren från att utöva och göra gällande sina rättigheter, eller huruvida försäkringstagaren har rätt att begära upplysningar eller begära att försäkringsgivaren på annat sätt ska underlätta för denne att göra gällande sina krav.

Inledningsvis krävs det ett klagande vilken åberops- och bevisbörda en konsument har för att i domstol göra gällande berättigade krav på hävning av ett försäkringsavtal som inte har kommit till stånd. Har konsumenten rätt att begära upplysningar av försäkringsgivaren när det gäller den nytta som försäkringsgivaren faktiskt har dragit genom de premier som har betalats?

Det har inte skett någon fullständig harmonisering på området livförsäkringar. Således är det upp till medlemsstaterna att bestämma omfattningen och gränserna för försäkringstagarens rättigheter efter ett framgångsrikt utövande av ångerrätten. De ska härvid iakttä principerna om likvärdighet och effektivitet. Enligt tysk lagstiftning har försäkringstagaren rätt till premier som redan har betalats med

avdrag för en obetydlig riskandel samt ersättning för nyttjande. Försäkringsgivaren som förvaltar försäkringstagarens pengar ska således betala ut vinsten. Detta är tillåtet enligt unionsrätten, till skillnad från vad som är fallet efter uppsägning av låneavtal (se EU-domstolens dom av den 4 juni 2020, C-301/18, EU:C:2020:427), på grund av en fullständig harmonisering som inte föreskriver ersättning för nyttjande.

Det gäller att uppnå en rättvis och rimlig balans mellan enskilda försäkringstagares och samtliga försäkringstagares berättigade intressen samt försäkringsgivarnas och försäkringssektorns berättigade intressen. Frågan är huruvida detta har lyckats i Tyskland när det gäller ersättning för nyttjande. Enligt Bundesgerichtshofs fasta praxis har försäkringstagaren åberops- och bevisbördan i samband med en begäran om ersättning för den nytta som försäkringsgivaren faktiskt har erhållit genom försäkringstagarens avgifter. Enligt denna praxis måste försäkringstagaren på ett övertygande sätt förklara och i förekommande fall bevisa att försäkringsgivaren har dragit nytta och omfattningen av denna nytta. Försäkringstagaren ska härvid hänvisa till försäkringsgivarens konkreta resultat (sammanfattningsvis Bundesgerichtshof, dom av den 29 april 2020 – IV ZR 5/19, DE:BGH:2020:290420UIVZR5.19.0, punkt 16). Bundesgerichtshof har under årens lopp förkastat flera beräkningssätt och metoder som klagande konsumenter har använt för att göra den självständiga beräkning av ersättningen för nyttjande som krävs.

Enligt de kriterier som har fastställts i tysk rättspraxis krävs det att försäkringstagaren gör grundliga efterforskningar och lägger fram omfattande fakta. Konsumenten ska nämligen beräkna försäkringsgivarens resultat och till exempel fondvinster och en fonds "performance" med hjälp av försäkringsgivarens tillkännagivanden eller med hjälp av allmänt tillgängliga källor, såsom försäkringsgivarens årsredovisningar (se Bundesgerichtshof, dom av den 11 november 2015 – IV ZR 513/14, punkt 50). Det krävs således ofta för mycket av försäkringstagarna. Det kan antas att de därför inte gör gällande sina rättigheter. Det råder således avsevärda tvivel om huruvida denna rättspraxis är förenlig med effektivitetsprincipen (se beträffande bevisbördan, med hänsyn till oskäliga villkor, EU-domstolens dom av den 10 juni 2021, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470). Om åberops- och bevisbördan beträffande nyttjande åläggs försäkringstagarna, torde detta göra det alltför svårt för dessa att utöva sina rättigheter enligt konsumentskyddsdirektiven, särskilt när det gäller livförsäkring. Den unionsrättsliga effektivitetsprincipen leder under alla omständigheter till bevislättnader och även till en omvänd bevisbörda när konsumenten, eller generellt den som är berättigad enligt unionsrätten, saknar bevis, eftersom denne inte eller endast med svårighet kan få tillgång till den relevanta informationen (se även EU-domstolens dom av den 4 juni 2015, C-497/13, EU:C:2015:357). De klassiska mekanismerna i civilprocessrätten, som grundar sig på att parterna formellt sett är jämlika och på principen *actori incumbit probatio* (bevisningen åligger käranden), är otillräckliga i det nu aktuella fallet för att effektivt och framgångsrikt göra gällande konsumentens rättigheter. Det ska slutligen inte bortses från att konsumenten genom uppsägningen utövar en rättighet som

förutsätter en överträdelse från försäkringsgivarens sida. Således skulle även sanktionstanken kunna ha betydelse.

Om konsumenten ändå har återops- och bevisbördan, har denne då rätt att – som kompensation – begära upplysningar eller andra lättnader gentemot sin försäkringsgivare? Det är en allmän tendens i unionsrätten att bevisning – i bemärkelsen *disclosure* – måste framläggas av motparten. Detta gäller till exempel i konkurrenslagstiftningen och i immaterialrätten (se även artikel 18 i direktiv (EU) 2020/1828 om gruppitalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen). Försäkringstagarens rätt att begära upplysningar av försäkringsgivaren skulle kunna följa av artikel 31.1 i och bilagan till tredje livförsäkringsdirektivet. Generaladvokaten Sharpston ansåg att försäkringsgivaren, i samband med en livförsäkring med en investeringsdel där försäkringsförmånens storlek beror på hur denne använder denna del, för att underlätta beslutsfattandet är skyldig att – även vid ändringar av avtalet under avtalets löptid – ange i absoluta belopp eller i procent för försäkringstagaren vilka ändamål premierna används för. Åtminstone ska försäkringstagaren informeras om de relevanta kriterierna (förslag till avgörande av den 12 april 2014, C-51/13, EU:C:2014:1921). Om försäkringsgivaren redan innan avtalet ingås – i den mån detta är möjligt – ska lämna information om den konkreta användningen av de inbetalda premierna i absoluta tal eller i procent, är försäkringsgivaren i synnerhet efter det att avtalet har ingåtts, om denna faktiskt har dragit nytta av premiebeloppet, tvungen att informera om den konkreta användningen av premien för att göra det möjligt att häva avtalet i dess helhet.

D. Särskilda processuella omständigheter

[utelämnas] [inget avslutande av förfarandet genom förlikning]

Debekas yrkande att ensamdomaren ska avstå från en begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen och hänskjuta målet till tvistemålsavdelningen så att denna kan överta prövningen, vilket gör ett hänskjutande enligt artikel 267 FEUF orimligt svårt eller till och med omöjligt, ska inte bifallas. EU-domstolens vice ordförande har nyligen vid en omfattande utvärdering av domstolens rättspraxis förtydligat att de nationella domstolarnas befogenhet att begära förhandsavgörande från domstolen enligt artikel 267 FEUF inte får begränsas på något sätt, varken genom parterna i det nationella målet eller genom nationell rätt, det nationella målets karaktär, överordnade instanser upp till författningsdomstolar eller genom unionsrätten i sig (Rosario Silva de Lapuerta, i: Lenaerts m.fl. (utgivare): Building the European Union: The Jurist's View of the Union's Evolution, 2021, s. 215 och följande sidor, se, exempelvis, EU-domstolen (stora avdelningen), dom av den 21 december 2021 – C-357/19, EU:C:2021:1034). Det ska därför presumeras att ensamdomaren inte har någon skyldig att hänskjuta målet till en tvistemålsavdelning (se förslag till avgörande av generaladvokaten Rantos av den 2 juni 2022 i mål C-100/21, EU:C:2022:420,

punkt 75 och följande punkter; se EU-domstolens (stora avdelningen), dom av den 5 april 2016 – C-689/13, EU:C:2016:199, punkt 32 och följande punkter).

Slutligen hänvisas till jämförbara begäranden om förhandsavgörande från ensamdomare av den 30 december 2021 (ref.: 8 O 1519/20, respektive C-2/22) och av den 13 januari 2022 (ref.: 8 O 1463/20, respektive C-41/22), varvid begäran om förhandsavgörande av den 30 december 2021 numera har återkallats.

Dr Borowsky

Domare vid Landgericht

ARBETS
DOKUMENT